

บทสรุป

โครงการ การสำรวจพรรณไม้วงศ์ขิงในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี (ระยะที่ 2)

A Taxonomic survey of Zingiberaceae Species in Huai Kha Khaeng
Wildlife Sanctuary Uthaitanee Province (Phase II)

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง มีพื้นที่รับผิดชอบ ประมาณ 1,737,587 ไร่ มีลักษณะค่อนข้างยาวจากเหนือถึงใต้ แนวเขตติดกับจังหวัดนครสวรรค์ สุพรรณบุรี และ กาญจนบุรี เป็นแหล่งอนุรักษ์พันธุกรรมของพืชที่รวบรวมไว้ซึ่งความหลากหลายของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ ที่หายากหรืออยู่ในภาวะที่อันตราย แต่ยังสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ เป็นระบบนิเวศอันเป็นแหล่งรวมความหนาแน่นของพืชและสัตว์ที่ทั่วโลกให้ความสนใจ มีป่าไม้นานาชนิด ประกอบด้วยเทือกเขา เนินเขา ตลอดจนทุ่งหญ้า ลักษณะทั้งหมดจึงมีคุณค่าในด้านวิทยาศาสตร์ และยังมีความมั่งคั่งทางธรรมชาติที่หาได้ยากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ด้วยคุณลักษณะที่โดดเด่นของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ห้วยขาแข้ง นี้เองในปี 2534 คณะกรรมการมรดกโลกจึงได้ประกาศให้เป็นมรดกของโลกทางธรรมชาติ (Nature World Heritage)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจและรวบรวมพืชวงศ์ขิงชนิดต่างๆ ที่ขึ้นอยู่ในบริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งจังหวัดอุทัยธานีทำเป็นตัวอย่างพืชแห้ง (herbarium specimen) เก็บไว้ที่พิพิธภัณฑ์พืช ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
2. ศึกษาลักษณะสัณฐานวิทยาเปรียบเทียบ และจัดทำคำบรรยายของพืชวงศ์ขิงที่รวบรวมได้ จัดทำกุญแจ (key) แยกชนิดของสกุลต่างๆ ของพืชวงศ์ขิง

ขอบเขตของโครงการวิจัย

การศึกษานี้ ครอบคลุมการสำรวจพรรณพืชวงศ์ขิงชนิดต่างๆ ที่ขึ้นอยู่ในเขตพื้นที่บริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี 4 บริเวณด้วยกันคือ

1. บริเวณเส้นทางศึกษาธรรมชาติเขาหินแดง
2. บริเวณหน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งแฝก ริมห้วยทับเสลา
3. บริเวณหน่วยพิทักษ์ป่ากะปุกกะเปียง
4. บริเวณสถานีเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าห้วยขาแข้ง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ข้อมูลทางด้านอนุกรมวิธาน สามารถนำมาประกอบการวินิจฉัยหาชื่อวิทยาศาสตร์ของพืชวงศ์ขิง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำพืชมาใช้ประโยชน์ และต่องานวิจัยสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง
2. พืชวงศ์ขิงหลายชนิดมีศักยภาพที่จะพัฒนาพันธุ์ให้เป็นไม้ดอกไม้ประดับ พืชสมุนไพร หรือ พืชผัก ที่สำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศในอนาคตได้
3. พืชตัวอย่างที่เก็บรวบรวมเอาไว้ จะเป็นประโยชน์สำหรับการเรียนการสอน และการวิจัยพืชวงศ์ขิงต่อไปให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
4. ข้อมูลทางด้านอนุกรมวิธาน สามารถนำมาใช้ประกอบการตรวจสอบชื่อวิทยาศาสตร์ของพืชวงศ์ขิง
5. เกิดองค์ความรู้ใหม่ในการศึกษาด้านอนุกรมวิธาน

ผลการศึกษาวิจัย

จากการสำรวจและรวบรวมพืชวงศ์ขิงชนิดต่างๆ ที่ขึ้นอยู่ในบริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี ตั้งแต่ เดือน กรกฎาคม 2553 ถึง เดือน กันยายน 2554 โดยออกสำรวจเดือนละ 1 - 2 ครั้ง จำนวน 10 ครั้ง จาก 4 บริเวณ จากที่กำหนดไว้ 5 บริเวณ คือ (1) บริเวณเส้นทางศึกษาธรรมชาติเขาหินแดง (2) บริเวณหน่วยพิทักษ์ป่าทุ่งแฝกริมห้วยทับเสลา (3) บริเวณหน่วยพิทักษ์ป่ากะปุกกะเปียง และ (4) บริเวณสถานีเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าห้วยขาแข้ง การสำรวจครั้งนี้พบพรรณพืชวงศ์ขิงทั้งหมด 16 ตัวอย่าง 5 สกุล ได้แก่สกุล *Kaempferia* จำนวน 4 ชนิด สกุล *Globba* จำนวน 3 ชนิด สกุล *Curcuma* จำนวน 3 ชนิด สกุล *Boesenbergia* จำนวน 2 ชนิด และสกุล *Zingiber* จำนวน 4 ชนิด ตัวอย่างพรรณพืชวงศ์ขิงทั้งหมดที่สำรวจได้นำมาศึกษาลักษณะทางสัณฐานวิทยา จัดจำแนกชื่อวิทยาศาสตร์ และทำเป็นตัวอย่างพรรณไม้แห้ง (herbarium specimen)

1. เส้นทางศึกษาธรรมชาติเขาหินแดง มีสภาพป่าเป็นป่าเบญจพรรณ ผสมป่าไผ่ มีลำธารไหลผ่าน พบทั้งหมด 4 สกุล 9 ชนิด ได้แก่ *Boesenbergia rotunda*, *B. bela*, *Curcuma parviflora*, *C. angustifolia*, *Kaempferia marginata*, *K. philucha*, *K. elegans*, *Zingiber bradleyanum*, *Z. rubens*, *Z. barbatum* และ *Z. zerumbet* บริเวณนี้พบการกระจายตัวของแต่ละชนิดอยู่ทั่วไป แต่ *Kaempferia marginata* จะมีการกระจายตัวมากที่สุด ซึ่งสามารถพบได้ตลอดเส้นทาง ในขณะที่ *K. philucha* และ *K. elegans* ขึ้นเป็นกลุ่มในบริเวณใกล้เคียงกัน

2. เส้นทางกระปลูกกระเปียง มีสภาพป่าเป็นป่าเบญจพรรณ ผสมป่าไผ่ มีลำธารไหลผ่าน พบทั้งหมด 4 สกุล 6 ชนิด ได้แก่ *Kaempferia marginata*, *K. elegans*, *Curcuma parviflora*, *Globba leucantha* var. *flavidula* *G. leucantha* var. *bicolor* และ *Z. zerumbet* บริเวณนี้พบว่า *Globba leucantha* var. *flavidula* *G. leucantha* var. *bicolor* จะขึ้นอยู่ใต้กอไผ่ และมีกลุ่มของ *K. elegans* ขึ้นอยู่ด้วยกัน

3. เส้นทางป่าทุ่งแฝก ริมห้วยทับเสลา สภาพป่าเป็นป่าเต็งรังผสมป่าไผ่ ริมลำธารมีลักษณะเป็นทราย และป่าไผ่ พบทั้งหมด 4 สกุล 8 ชนิด ได้แก่ *Kaempferia marginata*, *K. elegans*, *K. rotunda*, *K. phlucha*, *Curcuma angustifolia*, *Globba purpurascens* *G. leucantha* var. *bicolor*, *Zingiber rubens* และ *Z. zerumbet* ซึ่งบริเวณนี้พบ *K. marginata* กระจายตัวอยู่มาก ในบริเวณป่าเต็งรัง

4. บริเวณหน่วยเพาะเลี้ยงสัตว์ป่า มีสภาพเป็นป่าเต็งรัง ผสมดินลูกรัง พบทั้งหมดมีสภาพเป็นป่าเต็งรัง ผสมดินลูกรัง พบทั้งหมด 4 สกุล 8 ชนิด ได้แก่ *K. elegans*, *K. marginata*, *K. phlucha*, *Globba purpurascens*, *G. leucantha* var. *bicolor*, *Curcuma cochichinensis* *C. angustifolia* และ *Zingiber zerumbet* บริเวณนี้พบว่ามี *C. angustifolia* ขึ้นอยู่บริเวณโล่งแจ้ง ไม่มีต้นไม้ปกคลุม ส่วน *C. cochichinensis* และ *K. marginata* ขึ้นอยู่บริเวณใต้ร่มไม้และ *G. leucantha* var. *bicolor* พบในบริเวณริมลำธารหรือร่องน้ำ

บรรณานุกรม

- พงศธร ยุกตะทัต 2533 " การศึกษาทางด้านอนุกรมวิธานของพรรณไม้วงศ์ขิงในเขตอุทยานแห่งชาติภูพาน " วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพฤกษศาสตร์ คณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ
- พวงเพ็ญ ศิริรักษ์ 2530 การสำรวจพืชวงศ์ขิงในบริเวณภาคใต้ของประเทศไทย รายงานประจำปี 2530 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- พวงเพ็ญ ศิริรักษ์ และคณะ 2542 รายงานการประชุมประจำปีโครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย ครั้งที่ 3 เรื่องความหลากหลายของพรรณพืชบริเวณโด่งช้างภาคใต้ของประเทศไทย โรงแรมเจบีหาดใหญ่ 11 – 14 ตุลาคม 2542 หาดใหญ่ สงขลา

- ปรียานันท์ แสนโชน และคณะ 2546 การศึกษาสัณฐานวิทยาและโครโมโซมของพรรณไม้วงศ์
ขิงในอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง วารสารวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร
1 (1) : 35 – 44
- สุรพล แสนสุข 2543 "การศึกษาสัณฐานวิทยา โครโมโซม และล่องเรณูของพรรณไม้วงศ์ขิง ใน
อุทยานแห่งชาติภูพาน "วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
- Larsen, K. 1962 b. Studies in Zingiberaceae III : On a new species of kaempferia from
Thailand and Relatives. *Saertryk af Botanisk Tidsskrift*, 58: 198 – 203.
- Larsen, K. 1965 b. Studies in Zingiberaceae V : *Hedychium* some new Indo-China taxa.
Saertryk af Botanisk Tidsskrift, 61: 71 – 79.
- Larsen, K. 1980. Annotated Key to the Genus of Zingiberaceae of Thailand. *The Natural
History Bulletin of the Siam Society*. 28 : 151-169.
- Larsen, K. 1993a. *Boesenbergia tenuispicata* (Zingiberaceae): a new species from
Thailand. *Nordic Journal of Botany*, 13(3): 281-283
- Larsen, K. 1993b. *The Zingiberaceae of Thailand*. Department of Systematic Botany,
Aarhus University, Aarhus.
- Larsen, K. 1999. New research in Zingiberaceae in Thailand. 24 september 1999. At
Forest Herbarium, Royal Forest Department, Bangkok, Thailand.
- Preeyanan Sanpote . 2004 . Species Diversity and Chromosome Number of Some
Zingiberaceae in the Northern Region of Thailand. 13th Flora of Thailand Meeting
11-15 July 2005, Dublin, Ireland
-